

รำถวายมือ ชาติพันธุ์ไทยพวน: กรณีศึกษา ตำบลมาบปลาเค้า อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี

Offering Dance of Thai Phuan Ethnic Group: A Case Study in Mabplakhae Sub-district, Thayang District, Phetchaburi Province

วรรณวิภา มัธยมนันท์
Wanwipa Mattayomnant

อาจารย์ ดร. สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
Lecturer, Dr., Drama Education Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Phetchaburi Rajabhat University
Corresponding author Email: oilwanwipa@gmail.com

(Received: March 23, 2020; Revised : May 2, 2020; Accepted : October 5, 2020)

บทคัดย่อ

วิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมา รำถวายมือ ชาติพันธุ์ไทยพวน ตำบลมาบปลาเค้า อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี 2) ศึกษาองค์ประกอบการแสดงและกระบวนการทำรำ รำถวายมือ ชาติพันธุ์ไทยพวน ตำบลมาบปลาเค้า อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี การวิจัยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลภาคสนาม โดยการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง นำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผล

ผลการวิจัยพบว่าคนไทยพวนสืบเชื้อสายมาจากลาวพวนแขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในอดีตตั้งรกรากอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรี ศิลปวัฒนธรรมประเพณี รวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่มีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคมไทย และดำรงชีวิตสืบสานความเป็นดั้งเดิมของพวนจากแขวงเชียงขวาง สูญหายไป เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงบริบทเข้าสู่ความเป็นอารยธรรมใหม่ไทยพวนเพชรบุรี

การรำถวายมือของชาวไทยพวนได้ยึดถือปฏิบัติกันมากกว่า 200 ปี เดิมเรียกว่า “ลำพวน” อยู่ในประเพณีกุดสาม กรานต์สี่ จัดขึ้นทุกวันที่ 17 เมษายนของทุกปี เพื่อเป็นการบูชาบรรพบุรุษที่เชื่อว่าเป็นเทวดาบนสวรรค์คอยปกป้องคุ้มครองลูกหลานพวน การรำถวายมือจัดขึ้นบริเวณหน้าศาลบรรพบุรุษตั้งอยู่ในหมู่ที่ 2 ของตำบลมาบปลาเค้า ขั้นตอนการจัดพิธีเริ่มจากพิธีสงฆ์ พิธีก่อพระทราย การส่งวัวส่งเกวียน และการรำถวายมือ

การรำถวายมือมีการสืบทอดกันจากรุ่นสู่รุ่นอย่างไม่ขาดสาย แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยใด ในอดีตเป็นการรำระหว่างชายหญิงซึ่งมีการร้องรำโดยการด้นกลอนสด มีลักษณะคล้ายการเล่นเพลงปรบไ้ กระบวนท่ารำเป็นการรำตามความถนัดของตนไม่ได้มีแบบแผน ต่อมาการรำถวายมือใช้นางรำผู้หญิงล้วน โดยผู้แสดงต้องเป็นลูกหลานที่มีเชื้อสายพวนตั้งแต่กำเนิด และต้องเป็นหญิงสาวบริสุทธิ์ครองพรหมจรรย์เท่านั้น การแต่งกายของสาวพวนผู้รำสวมเสื้อแขนกระบอก สีขาวนวล นุ่งซิ่นหมี่ สวมเครื่องประดับทอง แกล้วผมมวยสูง ทัดดอกลีลาวดี ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงจะใช้วงปี่พาทย์ กระบวนท่ารำไทยพวนได้คิดค้นขึ้นโดยได้รับอิทธิพลจากรำถวายมือของละครชาตรีในจังหวัดเพชรบุรี

ผลการวิจัยนี้มีประโยชน์ต่อการอนุรักษ์รำถวายมือไทยพวนเพชรบุรีซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบุรีให้คงอยู่สืบไป

คำสำคัญ: ไทยพวน รำถวายมือ เพชรบุรี

Abstract

The purposes of this research were to: 1) determine the historical background of the Offering Dance of Thai Phuan ethnic group in Mabplakhao Sub-district, Thayang District, Phetchaburi, and 2) describe the components of the performance and choreography of the Offering Dance of Thai Phuan ethnic group in Mabplakao sub-district, Thayang district, and Phetchaburi province. The research used a qualitative study method. Data were collected from documents and field survey by observing and interviewing stakeholders, and data were analyzed, synthesized and concluded.

The research results were found that Thai Phuan people were the ethnic group who migrated from Xiengkhuang Territory in People's Democratic Republic of Laos and later they had made a settlement in Phetchaburi. Today, their tradition and culture including the way of their livings had been changed through time in Thai society. The traditional way of life of Puan from Xiengkhuang Territory was lost, due to changes in the context of being a new civilization, Thai Phuan, Petchaburi.

The offering dance of Thai Phuan in Mabplakhao has been passed down for over 200 years. The dance was originally called "Rum Phuan." It was usually performed in Kudsam Kransi Festival on 17th April to pay respect to the ancestors in heaven who were believed to be the protectors of Phuan families. The festival was held every year, and the dance was performed in front of the ancestor shrine of Moo 2, Mabplakao sub-district. The process of the festival began with monks blessing ceremony, sand forming ceremony, oxen and carts offering ceremony, and the offering dance.

The offering dance has been passed down from generation to generation. However, evidence had not been yet proved when and who invented it. In the past, the dance was performed by both men and women with improvised poem chanting and similar to Pleng Prob Kai, a rhythmic song of play. The choreography, or the dancing figure, was a random movement without pattern. Later, the offering dance was performed by only women who were descendants from Phuan group and they had to be virgin. The costume of the performer consisted of white long sleeves blouse, long skirt, golden accessories, and a hair bun tucked with a plumeria flower. The gamelan band, Thai orchestra, played music for the dance. This dance was influenced by the Chatree theatrical performing dance of Phetchaburi.

This research finding is useful for art conservation of Thai Phuan ethnic group in Phetchaburi. It is the valuable cultural heritage of ethnic groups in Phetchaburi to exist for next generations.

Keywords: Thai Phuan, Offering Dance, Phetchaburi

บทนำ

เพชรบุรีที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เนื่องจากมีกลุ่มชนชาติพันธุ์อาศัยอยู่มาตั้งแต่สมัยโบราณกาล “เพชรบุรีมีสภาพเหมือนชุมชนทั่วไปที่มีชนกลุ่มน้อย แต่ละกลุ่มมีประวัติการอพยพจากถิ่นฐานเดิมมาตั้งรกรากในบริเวณต่าง ๆ ในเขตจังหวัดเพชรบุรี และยังมีสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมบางอย่างผิดแปลกไปจากชาวพื้นเมืองดั้งเดิม ทำให้เพชรบุรีเป็นดินแดนที่มีอิทธิพลและวัฒนธรรมหลากหลาย ประกอบด้วย ชาวกระเหรี่ยง ไชยหรือไทยทรงดำ ลาวเวียง ลาวพวน ไทยมุสลิม และมอญ อย่างไรก็ตาม ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้สามารถอยู่ร่วมกับชาวพื้นเมืองของเพชรบุรีได้อย่างสงบสุข ด้วยการยอมรับวัฒนธรรมและการรู้จักเคารพสิทธิมนุษยชนของกันและกัน” (สนอง ประกอบชาติ, 2521: 140)

ลาวพวน พวน หรือไทยพวน เป็นชาติพันธุ์หนึ่งซึ่งอพยพมาจากแขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตั้งรกรากอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรี โดยมีวิถีชีวิต ความเป็นอยู่และศิลปวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ จากการศึกษาพบว่า พวนอพยพเข้าสู่จังหวัดเพชรบุรี ในระยะที่สอง ราวปี พ.ศ.2335 สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 เมืองแฉ่ง และเมืองพวนแข็งต่อเมืองเวียงจันทน์ เจ้าเมืองเวียงจันทน์จึงได้ยกทัพไปปราบและกวาดต้อนครอบครัวไทยทรงดำ (ลาวโซ่ง) พวนส่งมากรุงเทพฯ ไทยทรงดำถูกส่งไปอยู่ที่เพชรบุรี พวนบางส่วนอพยพตามไทยทรงดำเข้ามาในจังหวัดเพชรบุรี เนื่องจากปัจจุบันในอำเภอเขาชัย้อย เป็นพื้นที่ที่มีไทยทรงดำตั้งรกรากอยู่นั้น พวนบางส่วนก็ตั้งถิ่นฐานอยู่เช่นเดียวกัน โดยส่วนใหญ่อพยพมาตั้งถิ่นฐานที่ ตำบลมาบปลาเค้า ปัจจุบันศิลปวัฒนธรรม ภาษา การแต่งกาย ประเพณี รวมถึงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของพวนที่อพยพเข้ามาใน จังหวัดเพชรบุรี มีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคมไทย ทำให้ความเป็นดั้งเดิมของพวนแขวงเชียงขวางสูญหายไป และเข้าสู่ความเป็นอารยธรรมใหม่ของไทยพวนเพชรบุรี

รำถวายมือ เป็นสิ่งที่ชาวไทยพวนได้ยึดถือปฏิบัติกันมากกว่า 200 ปี โดยดั้งเดิม เรียกว่า ลำพวน คำว่า “ลำ” มาจากคำว่า “ลำนำ” และ คำว่า “พวน” แปลว่า “เกี่ยวเชือก” เป็นวัฒนธรรมการรำของพวนจากแขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่ออพยพย้ายถิ่นมายังเพชรบุรี ชาวไทยพวนได้มีประเพณีที่เรียกว่า กุดสาม กรานต์สี่ เป็นประเพณีที่จัดขึ้นทุกวันที่ 17 เมษายนของทุกปี ประเพณีกุดสาม กรานต์สี่ จัดขึ้นเพื่อเป็นการบูชาบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว โดยมีความเชื่อว่าเมื่อเสียชีวิตไปแล้วจะไปเป็นเทวดาบนสวรรค์ เพื่อปกป้องคุ้มครองลูกหลาน สถานที่จัดงาน คือ บริเวณหน้าศาลบรรพบุรุษ ได้แก่ ศาลคุณพ่อทองคำ ศาลคุณแม่ดาตา ศาลคุณพ่อโพธิ์ใหญ่ ศาลคุณพ่อโพธิ์น้อย ซึ่งศาลบรรพบุรุษจะตั้งในพื้นที่หมู่บ้านไทยพวน หมู่ที่ 2 ตำบลมาบปลาเค้า ขั้นตอนการจัดพิธี เริ่มจากมีพิธีสงฆ์ พิธีก่อพระทราย การส่งว้าวส่งเกวียน และการรำถวายมือ

รำถวายมือมีการสืบทอดกันอย่างไม่ขาดสาย โดยคุณย่าปรง คำบุ้ย เดิมเป็นนางรำ สามารถรำถวายมือและเป็นผู้ถ่ายทอดทำให้แก่ลูกหลานที่มีเชื้อสายพวน รำถวายมือมีพัฒนาการตามยุคสมัย แต่ไม่มีหลักฐานว่าเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยใด เริ่มจากในอดีตเป็นการรำระหว่างชายหญิง ซึ่งมีการร้องรำ โดยการด้นกลอนสด มีลักษณะเหมือนการละเล่นเพลงปรบไก่อ กระบวนท่ารำเป็นการรำตามความถนัดของตนมิได้มีแบบแผน ต่อมาการรำถวายมือใช้นางรำผู้หญิงล้วน กระบวนท่ารำได้แบบแผนมาจากละครชาตรี ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมที่แพร่หลายในจังหวัด

เพชรบุรี การเลือกนักแสดงรำถวายมือ ผู้แสดงจะต้องเป็นลูกหลานที่มีเชื้อสายพวนตั้งแต่กำเนิด และต้องเป็นหญิงสาวบริสุทธิ์ครองพรหมจรรย์เท่านั้น การแต่งกายของสาวพวนจะสวมเสื้อแขนกระบอกสีขาวนวล นุ่งซิ่นหมี่สวมเครื่องประดับทอง เก้าอี้พวนสูงทัดดอกกลีลาวดี ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงจะใช้วงปี่พาทย์บรรเลงกระบวนทำรำไทยพวนได้คิดค้นขึ้น โดยได้รับอิทธิพลจากการรำถวายมือของละครชาตรี และสืบทอดต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน

ผู้ที่ได้รับการสืบทอดรำถวายมือจากบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน คือ นางนลินรัตน์ คำปุณยัณห์ธร เป็นลูกหลานพวนโดยกำเนิด ในอดีต คุณย่าปรุง คำปุย เป็นนางรำประจำหมู่บ้านได้ถ่ายทอดกระบวนทำรำถวายมือให้แก่รุ่นลูก รุ่นหลาน จนกระทั่งคุณย่าปรุงได้เสียชีวิต โดยมีผู้สืบทอดการทำรำถวายมือไม่มากนัก นางนลินรัตน์ คำปุณยัณห์ธร ได้ถ่ายทอดทำรำให้แก่บุตรหลานชาวไทยพวน โดยปัจจุบันหมู่บ้านไทยพวนมาบปลาเค้า มีทั้งหมด 4 หมู่บ้าน มีผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดรำถวายมือ จำนวน 6 – 8 คน เท่านั้น

รำถวายมือ เป็นส่วนหนึ่งของประเพณีกุศสามภรณ์ตรี ซึ่งชาวพวนจัดขึ้นทุกปี เพื่อบูชาบรรพบุรุษ หากไม่มีการรำถวายมือ ชาวพวนเชื่อว่าจะเกิดอาเพศ หรือสิ่งที่ไม่ดี เนื่องจากไม่ได้บวงสรวงบรรพบุรุษ รำถวายมือจึงเป็นสิ่งที่สำคัญของคนไทยพวนมาก ถือเป็นกรรำลึกถึงบรรพชนที่ทำให้ชาวไทยพวนที่อพยพมาจากเชียงขวาง ได้มีที่อยู่อาศัยที่มีความอุดมสมบูรณ์ในจังหวัดเพชรบุรี

การศึกษาประวัติความเป็นมา องค์ประกอบการแสดง และกระบวนทำรำ รำถวายมือ ชาติพันธุ์ไทยพวนนั้น ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของการรำถวายมือ เนื่องจากเป็นการรำถวายมือที่เก่าแก่ที่สุดของชาติพันธุ์ไทยพวนเพชรบุรี เป็นการรำเพียงหนึ่งเดียว ที่มีความดั้งเดิม และยังคงอนุรักษ์มาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทยพวนให้คงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา รำถวายมือ ชาติพันธุ์ไทยพวน ตำบลมาบปลาเค้า อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการแสดงและกระบวนทำรำ รำถวายมือ ชาติพันธุ์ไทยพวน ตำบลมาบปลาเค้า อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาประวัติความเป็นมา องค์ประกอบการแสดง และกระบวนทำรำ รำถวายมือ ชาติพันธุ์ไทยพวน ตำบลมาบปลาเค้า อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2561 ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2563

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา งานวิจัย วารสาร และบทความที่เกี่ยวข้อง

2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม

เก็บข้อมูลภาคสนาม หมู่บ้านที่ 1 ถึงหมู่บ้านที่ 4 ตำบลมาบปลาเค้า อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี และบ้านเลขที่ 34 หมู่ 1 ตำบลมาบปลาเค้า อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี

3. การสังเกตการณ์

การสังเกตการณ์ ได้แก่ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมโดยลงมือปฏิบัติกระบวนการทำรำด้วยตนเอง การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม คือ การลงพื้นที่เข้าร่วมสังเกตการณ์ในประเพณีที่มีการรำถวายมือของชาติพันธุ์ไทยพวน

4. การสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการรำถวายมือ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้อาวุโส นักแสดง นักดนตรี และผู้ชม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้อาวุโสชาติพันธุ์ไทยพวนเพื่อศึกษาประวัติ ความเป็นมาของการรำถวายมือ
2. แบบสัมภาษณ์นักแสดง นักดนตรี เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการแสดงรำถวายมือชาติพันธุ์ไทยพวน
3. แบบสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมพิธีไหว้บรรพชนไทยพวนแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

สรุปผลการวิจัย

“พวน เป็นชื่อสมมติของคนกลุ่มหนึ่งที่พูดตระกูลภาษาไทย-ลาว สำเนียงพวน มีหลักแหล่งเดิมอยู่เมืองพวน ไกล่ทุ่งไหหิน แขวงเชียงขวาง ในประเทศลาว ดิตพรมแดนลาว เวียดนาม ชาวพวน คือ ชาวลาวซึ่งพูดสำเนียงต่างกับชาวหลวงพระบางเพียงเล็กน้อย” (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2555: 30) “ฝ่ายไทย เรียกว่า ลาวพวน พออพยพมาอยู่ผืนแผ่นดินไทย ในหมู่คนพวนด้วยกันมักจะเรียกกันเองว่า ไทยพวน” (โพธิ์ แคมล่าเจียก, 2537: 45)

“ความเป็นมาของไทพวนนั้นบรรพบุรุษได้เดินทางอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยด้วยกันหลายรุ่นหลายคราว โดยมีเหตุปัจจัยต่างกันตามความจำเป็น เช่น บางกลุ่มเดินทางเข้ามาเพราะเบียดหายสงครามจากการรุกรานของญวน บางกลุ่มเดินทางมาพร้อมกับการกวาดต้อนเมื่อครั้งเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์เป็นกบฏต่อไทย บางกลุ่มเดินทางเข้ามาเมื่อครั้งสงครามกลางเมือง โดยส่วนใหญ่ในกลุ่มอพยพจะมีผู้นำที่มีความสามารถในการรบและมีมือประกอบอาชีพติดตัวมา เช่น เป็นช่างคำหรือช่างทอง ช่างเหล็ก ช่างทอผ้า ทอเสื่อ ทอไหม เลี้ยงคอก ทำกระดาษสา และอีกสารพัดช่าง แต่มีพื้นฐานที่ทำนาเป็นหลัก เมื่อตั้งหลักฐานได้มั่นคงแล้ว ก็ปักหลักทำมาหากินโดยยึดอาชีพทำนาเป็นหลัก และใช้วิชาชีพที่ติดตัวมาประกอบสัมมาอาชีพภายใต้พระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทย สิ่งหนึ่งที่กลุ่มชนชาวพวนยังคงยึดถืออยู่ คือ ประเพณี และวัฒนธรรมของตนที่มีมาตั้งแต่ครั้งอยู่ในประเทศลาว เมื่อเข้ามาอยู่ในแผ่นดินไทยก็ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมนั้นอยู่ แต่พิธีกรรมอาจแตกต่างกันไปตามสภาพการของท้องถิ่นในแต่ละแหล่งย่าน จึงอาจมีความเหมือนและแตกต่างกันบ้างตามความจำเป็นของแหล่งย่าน ปัจจุบันชาวลาวพวนที่อยู่ในเมืองไทย มักเรียกกันว่า ชาวไทพวน เพราะถือเป็นคนไทยที่มีเชื้อสายมาจากลาวพวนนั่นเอง” (รัชฎา พัดเย็นชื่น และสุมาลี ศรีชมพู, 2545: 37)

“ในศักราช 1154 ปีชวด จัตวาศก พ.ศ. 2535 นั้น อยู่มาเมืองแกลง เมืองพวน ตั้งตนแข็งข้อต่อเมืองเวียงจันทน์ เจ้าเมืองเวียงจันทน์จึงแต่งกองทัพขึ้นไปตีเมืองแกลง เมืองพวน ได้พวกลาวทรงดำ (ผู้ไทยดำ) ลาวพวนส่งลงมา ณ กรุงเพทฯ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดฯ ให้ลาวทรงดำ (ผู้ไทยดำ) ไปตั้งอยู่เมืองเพชรบุรี ลาวพวนให้ตั้งอยู่กรุงเทพฯ” (โพธิ์ แคมล่าเจียก, 2537: 114-115)

พวน เป็นหนึ่งในแปดชาติพันธุ์ที่ตั้งรกรากอยู่ในจังหวัดเพชรบุรี “ประเพณีของชาวไทยพวน เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของพวกเขาโดยตรง มีตั้งแต่เริ่มถือกำเนิดเกิดขึ้นเป็นทารกจนไปถึงการตาย ซึ่งประเพณีของชาวไทยพวนนี้ได้แฝงไว้ด้วยคติความเชื่อและภูมิปัญญาควบคู่กันไป” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 39) วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมชาติพันธุ์พวนเมื่ออพยพลงมาอาศัยอยู่ในภาคกลางของประเทศไทย พวนจึงมี

การเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม เช่น ภาษา การแต่งกาย การแต่งงาน ประเพณี ก่อพระทราย ประเพณีสารทพวน ประเพณีไหลเรือไฟ ประเพณีทำบุญข้าวจี ประเพณีไหลเรือไฟ เป็นต้น ปัจจุบัน อารยธรรมของพวนดั้งเดิมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากบรรพบุรุษได้ล้มหายตายจาก ปัจจัยจากสภาพสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปจากถิ่นเดิม แต่ยังคงเอกลักษณ์และความเป็นชาติพันธุ์พวน

การพ้อนรำของชาวไทยพวนมาบลาเค้ามีมานานกว่า 200 ปี เป็นการรำประจำปีที่เป็นเอกลักษณ์และยึดถือกันสืบมา แต่เดิมเป็นการละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ เพลงพวงมาลัย เพลงปรบไก่ และลิเก แบ่งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงออกเป็น 2 ฝ่าย ร้องเกี่ยวพาราสีกันระหว่างชายหญิง โดยต้นกลอนสด ในระยะแรกไม่มีดนตรีประกอบ ใช้การปรบมือให้จังหวะเท่านั้น การแต่งกาย ผู้ชายคาดผ้าที่ศีรษะ สวมเสื้อคอกลม หรือเสื้อลายดอก นุ่งโจงกระเบน ผู้หญิงพาดสไบที่ไหล่ นุ่งโจงกระเบน ใช้นักแสดงทั้งหมด 12 คน รำ 6 คู่

ต่อมา “ยายโอบและตาเกิด สามีภรรยาตั้งคณะลิเก โดยรำถวายมือก่อนที่จะแสดง มีพระเอกลิเก คือ ย่าปรุง คำปุย เป็นพระเอกคู่กับยายโอบ มีผู้แสดงในวงทั้งหมด 6 คน การแต่งกาย คือ ผู้ชายสวมเสื้อโบลี นุ่งโจงกระเบนลายเทพนม ใช้ผ้า 3 สี คาดเอว คาดศีรษะ ผู้หญิงก็นุ่งซิ่นลายดอก เสื้อแขนกระบอกพาดผ้าสไบ” (นลินรัตน์ คำปุยธนันท์ธร, 2561) ในระยะหลังการละเล่นพื้นบ้านต่าง ๆ เริ่มไม่เป็นที่นิยม มีเพียงการรำถวายมือเท่านั้นที่ใช้ประกอบประเพณีกุตสามภรณ์ดี่

การรำของชาวไทยพวนได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เป็นแบบการละเล่นพื้นบ้าน ปัจจุบันกลายเป็นรำถวายมือ คุณสมบัติของผู้รำต้องเป็นผู้หญิงล้วน มีเชื้อสายไทยพวนโดยกำเนิด และถือพรหมจรรย์ โดยทำรำรำถวายมือไทยพวนนางนลินรัตน์ คำปุยธนันท์ธร ได้รับการถ่ายทอดทำรำมาจากคุณย่าปรุง คำปุย เดิมเป็นนางรำที่อยู่ในชุดรำถวายมือ เป็นผู้สืบทอดให้แก่ลูกหลานเชื้อสายไทยพวน การถ่ายทอดทำรำไม่ได้จำกัดอายุของเด็กหญิง เพียงแต่เด็กหญิงมีความสามารถจำทำรำได้ก็สามารถ รำถวายมือในประเพณีการบวงสรวงบูชาบรรพบุรุษ นางนลินรัตน์ คำปุยธนันท์ธร และนายบุญชู จิตเชื้อ เป็นผู้ดูแลนางรำและนักดนตรีควบคู่กัน สืบทอดตามเครือญาติ ส่วนดนตรีพวนในประเทศลาว แขวงเชียงขวาง มีเครื่องดนตรีหลัก คือ แคน ใช้ประกอบการรำแคน ส่วนพวนเพชรบุรีช่วงปีพายุบรรเลงประกอบการรำถวายมือ

ความเชื่อของคนไทยพวนเพชรบุรีเชื่อว่าบรรพชนที่เสียชีวิตจะปกปักรักษา คุ่มครอง จึงมีการบูชาและเช่นไหว้เหล่าบรรพชนนั้น หรือการบนบานไว้เมื่อได้ผลจะทำพิธีกราบไหว้ มีการจัดสร้างศาลบรรพชนซึ่งมีการบูชาบวงสรวงในทุก ๆ ปี โดยศาลบรรพชน มีทั้งหมด 4 ศาล ได้แก่ ศาลคุณพ่อทองคำ ศาลคุณแม่ตาดำ ซึ่งศาลนี้ตั้งคู่กัน และศาลคุณพ่อโพธิ์ใหญ่ ศาลคุณพ่อโพธิ์น้อย ตั้งอยู่ในเขตหมู่ที่ 2 ในตำบลมาบลาเค้า มีการทำบุญ ที่ศาลบรรพชนทุกปี ชาวบ้านจะมารวมตัวกันที่ศาลากลางหมู่บ้านเพื่อเตรียมของถวายพระและจัดสถานที่เพื่อเตรียมทำบุญในวันถัดไปมีการทำบุญในวันที่ 13-16 เรียกกันว่า กุตสามภรณ์ดี่ และในท้ายภรณ์ดี่ วันที่ 17 เมษายนของทุกปี มีพิธีสงฆ์ พิธีก่อทราย มีการส่งวัวส่งเกวียน และการรำถวายมือ ไทยพวนเชื่อว่า ทุกปีจะต้องบวงสรวง หากไม่รำหน้าศาล ฝนจะไม่ตกตามฤดูกาลและจะเกิดอาเพศ โอกาสที่ใช้ในการรำถวายมือ จะใช้ในงานบวงสรวง งานรื่นเริง และงานมงคล

การแต่งกายในอดีตผู้หญิงพวนใช้ผ้าคาดอกแทนการสวมเสื้อ นุ่งซิ่นตีนจก สีพื้นแทรกลายขวาง บางท้องถิ่นนิยมนุ่งซิ่นมัดหมี่ ผู้ชายนุ่งกางเกงขาก๊วยสีดำหรือสีคราม ผู้หญิงสวมเสื้อรัดรูปแขนยาวถึงข้อมือ กระดุมเสื้อใช้เงินกลมติดเรียงลงมาตั้งแต่คอถึงเอว เด็กผู้ชายใส่กำไลเท้า เด็กผู้หญิงใส่ทั้งกำไลมือกำไลเท้า

เอกลักษณ์ที่สำคัญของไทยพวนเพชรบุรี คือ การสร้างสรรค์เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย โดยมีนางนลินรัตน์ คำปุยธนันท์ธร รับตำแหน่งที่ปรึกษากลุ่มลั่นทมขาวสาวพวน โดยผู้ริเริ่มสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายไทยพวน

เพชรบุรี เริ่มแรกใช้ชื่อว่า กลุ่มลีลาวดีขาว สาวพวน ต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นกลุ่มลั่นทมขาวสาวพวน เครื่องแต่งกายที่ทางกลุ่มได้สร้างขึ้น โดยศึกษาจากผู้รู้ที่อยู่ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและในประเทศไทย มีทั้งสิ้นทั้ง 5 แบบ ได้แก่ นิลลีลา จำปาขาว ป่าเชียงขวาง เจ้านางพวน และนวลลีลาวดี

ชุดนิลลีลา เสื้อแขนกระบอกคอกลมสีขาว ชินพื้นสีดำต่อเชิงด้วยตีนจก สไบพาดไหล่ใช้ผ้าตีนจก ชุดจำปาขาว เสื้อแขนกระบอกคอวี ชินจำปาขาวทอดด้วยฝ้าย เพราะมีไหมสีขาวประกอบในชิน ชุดป่าเชียงขวาง เสื้อแบบไทพวนที่ได้รับอิทธิพลในอดีตเวียดนามครอบครัวพวน เรียกว่า เสื้อป่าว เสื้อป่าวหรือเสื้อคอปิ่นผ้าหน้าแบบเวียดนาม นุ่งกับชิน ชินพื้นสีดำต่อเชิงด้วยตีนจก ชุดเจ้านางพวน เสื้อแขนกระบอกขอบสีทอง ชินจำปาขาว ชินทอดด้วยไหมสีทองปักเลื่อมสีทองเชิงชิน ชุดนวลลีลาวดี เกาเขอกสีขาว สไบสีดำปักเลื่อม สีทอง ชินทอดด้วยไหมสีทองปักเลื่อมสีทองเชิงชิน

ภาพที่ 1 การแต่งกายไทยพวนเพชรบุรี

การแต่งกายรำถวายมือไทยพวน ชุดที่ใช้ในการแสดงรำถวายมือของชาวไทยพวนประกอบไปด้วยสองชุด ได้แก่ ชุดนิลลีลา ชินมีพื้นสีดำต่อเชิงด้วยตีนจกแบบลาว ใช้ตีนจกทำสไบไม่มีเครื่องประดับเงิน ได้แก่ สร้อย ต่างหู เข็มขัด กำไลข้อมือ สวมเสื้อ แขนกระบอกสีขาว ชุดจำปาขาว เสื้อแบบไทพวนในลาวคอปิ่นผ้าหน้า ชินใช้ต้นแบบลายของชาวไทฮุนทอยดอกเรียบ ๆ ไม่สอดไส้สีในดอกจึงเรียกว่า ชินจำปาขาว รำถวายมือจะใช้ชุดตามโอกาสของงานที่ไปแสดง

ดนตรีที่ใช้ประกอบการรำถวายมือไทยพวน แต่เดิมใช้ระนาดบรรเลงเพียงเท่านั้น เพราะในอดีตชาวพวนไม่มีอะไรติดตัวมานอกจากเสื้อผ้าที่ตนสวมใส่ ภายหลังชาวพวนได้ส่งลูกหลานไปเรียนดนตรีไทยตามหมู่บ้าน และกลับมาถ่ายทอดให้ชาวบ้านในหมู่บ้าน จากนั้นชาวพวนได้นำเครื่องดนตรีไทยชนิดอื่น ๆ เข้ามาประกอบ

ปัจจุบันใช้วงปี่พาทย์บรรเลงประกอบด้วย “ระนาดเอก เป็นเครื่องดนตรีที่ดำเนินทำนองเพลงตลอดการรำถวายมือ และเป็นผู้นำวง โดยการบรรเลงนั้นผู้บรรเลงระนาดเอก จะตีในลักษณะเป็นกลอนระนาดสลับกับการตีแบบทำนองฆ้องวงใหญ่และใช้การกรอบ้างในบางช่วงทำนอง เนื่องจากในการรำถวายมือนี้มิได้ใช้ฆ้องวงใหญ่เข้ามาผสมวงด้วย ผู้บรรเลงจึงต้องบรรเลงให้ผู้รำนั่นฟังและเข้าใจง่าย ตะโพน ใช้สำหรับตีกำกับจังหวะหน้าทับ โดยผู้บรรเลงจะใช้หน้าทับปรบไ้ ในช่วงต้นที่เป็นเพลงช้า เมื่อออกเพลงเร็วจะใช้หน้าทับสองไม้ชั้นเดียวในการกำกับจังหวะหน้าทับ และจะใช้หน้าทับเพลงลา ที่มีจำนวน 4 ไม้ลา ในเพลงลาลำดับสุดท้าย กลองทัด ใช้เฉพาะในช่วงเพลงสุดท้าย คือ เพลงลา ที่มีจำนวน 4 ไม้ลา โดยจะใช้ตีตามจังหวะตกของจังหวะหน้าทับตะโพน ในช่วง 4 ไม้ และจบด้วยไม้ลา ฉิ่ง ใช้สำหรับเป็นเครื่องกำกับจังหวะ เพื่อบอกอัตราจังหวะ โดยในส่วนเพลงช้า ผู้บรรเลงฉิ่งจะตีฉิ่งในอัตราจังหวะสองชั้น จนจบเพลงช้า เมื่อออกเพลงเร็วจะเปลี่ยนเป็นอัตราจังหวะชั้นเดียว

และเมื่อถึงช่วงเพลงลาซึ่งเป็นลำดับสุดท้าย จะใช้อัตราจังหวะสองชั้น ฉาบใหญ่ ใช้สำหรับเป็นเครื่องกำกับจังหวะ โดยจะตีตามจังหวะตกของฉิ่งตลอดทั้งเพลง ฉาบเล็ก ใช้สำหรับเป็นเครื่องกำกับจังหวะ โดยจะตีตามจังหวะยกของฉิ่งเป็นหลัก ทั้งนี้ ผู้บรรเลงฉาบเล็กจะตีสอดแทรกในแต่ละช่วงจังหวะตามกลวิธีของการตีฉาบเล็ก ” (ปราชญา สายสุข, 2562) เพลงที่ใช้บรรเลงประกอบการรำถวายมือจะประกอบด้วยเพลงช้า เพลงเร็ว และเพลงลา โดยในส่วนของเพลงช้าจะบรรเลงเพลงช้าเรื่องจีนแสด เมื่อบรรเลงจบในส่วนเพลงช้าแล้วจะบรรเลงเพลงเร็ว แมวออนลูก - ลูกออนแม่ และจบด้วยเพลงลา

การวิเคราะห์กระบวนท่ารำ รำถวายมือ แบ่งออกเป็น 5 ส่วนประกอบ ได้แก่ ทิศทาง ศีรษะ แขนมือ และเท้า ทิศทางของกระบวนท่ารำ หมายถึง การใช้พื้นที่ของนักแสดง ซึ่งการใช้พื้นที่รวมถึงการแปรแถว การรำถวายมือชาติพันธุ์พวนไม่มีการแปรแถว แต่มีการใช้พื้นที่การรำได้หลากหลายรูปแบบ เริ่มจากจัดแถวตอนลึก 2 แถว นักแสดงนั่งกราบศาลบรรพชน เริ่มรำโดยใช้ทิศหน้าเป็นทิศแรก จากนั้นลุกขึ้นยืนปฏิบัติกระบวนท่ารำต่อเนื่อง หันทิศขวา ทิศหลัง ทิศซ้าย เดินเป็นวงกลมรอบตัวเอง 1 รอบ กลับมาสู่ทิศหน้า จากนั้นหันทิศขวาสลับทิศซ้าย จำนวน 7 ครั้ง จบทิศหน้า หมดเพลงช้า ออกเพลงเร็วแมวออนลูก - ลูกออนแม่ เริ่มเพลงลา ทิศหน้า หันขวา หมุนรอบตัวเอง 1 รอบ จากนั้นหันทิศหน้าเดินขึ้นเดินลง จบลงด้วยนั่งกราบทิศหน้า

ภาพที่ 2 ทิศหน้า

ภาพที่ 3 ทิศขวา

ภาพที่ 4 ทิศหลัง

ภาพที่ 5 ทิศซ้าย

ส่วนศีรษะ มีการเคลื่อนไหวศีรษะทั้งหมด 3 ลักษณะ ได้แก่ การเอียง การก้มหน้า และการปฏิบัติ ศีรษะตรง การเอียง คือ การเคลื่อนไหวศีรษะไปทางซ้าย กดไหลซ้าย การเคลื่อนไหวศีรษะไปทางขวา กดไหลขวา โดยการเอียงจะใช้ในกระบวนท่ารำมากที่สุด ได้แก่ ท่านั่ง ทำยืน ทำเชื่อม จะใช้การเอียงทั้งสิ้น การก้มหน้า คือ การเคลื่อนไหวศีรษะลงในแนวตั้งระนาบกับพื้น โดยการก้มหน้ามีในกระบวนท่ารำเฉพาะท่านั่ง ได้แก่ การก้มหน้าซ้าย และการก้มหน้าขวา ลักษณะการปฏิบัติหน้าตรง คือ การตั้งศีรษะตรง มีในกระบวนท่ารำ ท่านั่ง 1 ท่า และทำยืน 1 ท่า

ภาพที่ 6 เอียงขวา

ภาพที่ 7 เอียงซ้าย

ภาพที่ 8 ก้มหน้า

ภาพที่ 9 ศิระตรง

ลักษณะการเคลื่อนไหวส่วนแขน ได้แก่ การตั้งแขน การงอแขน การหงายท้องแขน การคว่ำท้องแขน
ลักษณะการเคลื่อนไหวส่วนมือ ได้แก่ จีบคว่ำ จีบหงาย จีบส่งหลัง ตั้งวง ทำไหว้ ทำผ้าลา และทำรำส่าย

ภาพที่ 10 ตั้งวง จีบส่งหลัง

ภาพที่ 11 ทำไหว้

ภาพที่ 12 ทำผ้าลา

ภาพที่ 13 ทำรำส่าย

ลักษณะการเคลื่อนไหวส่วนเท้า มีการใช้เท้าหลากหลายรูปแบบ เนื่องจากเพลงที่ใช้ในการรำมีด้วยกัน
3 เพลง ได้แก่ เพลงช้าเรื่องจินแส เพลงเร็ว แม่วอนลูก – ลูกวอนแม่ และเพลงลา เริ่มจากการนั่งคุกเข่า ตั้งขาซ้าย
ก้าวหน้า จรดเท้า ย่ำเท้า ยกเท้า ก้าวหน้า วางหลัง และนั่งพับเพียบโดยมากจะเป็นการย่ำเท้าเชื่อมท่าด้วย
การยกเท้าและย่ำเท้าต่อตามจังหวะ โดยการย่ำเท้าจะไม่ใช้สะโพกแต่ใช้การย่อเข้าแบบเนิบ ๆ โดยไม่ยกเท้าสูง
การก้าวเท้าจะใช้ปลายเท้าวาง การจรดเท้าจะใช้ปลายเท้าแตะ ไม่เกร็งเท้า ก้าวเท้าเบา ๆ อย่างนี้มนวล

ภาพที่ 14 จรดเท้า

ภาพที่ 15 ยกเท้า

ภาพที่ 16 ก้าวหน้า

ภาพที่ 17 ย่ำเท้า

กระบวนท่ารำรำถวายมือ มีกระบวนท่ารำทั้งหมด 17 ท่า แบ่งออกเป็น ท่าเชื่อม 9 ท่า ท่าหลัก 8 ท่า ได้แก่ ท่าไหว้ ท่าย้ายจิบ ท่าตั้งวงจิบส่งหลัง ท่าสอดสร้อยมาลา ท่ามาลา ท่าจิบหยางตั้งวงล่าง ท่ารำสาย และ ท่าแขกเต้า องค์ประกอบท่ารำบางส่วนในแบบฉบับนาฏศิลป์ไทย เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากการรำของละครชาตรีที่มีแพร่หลายในจังหวัดเพชรบุรี เอกลักษณ์การรำรำของไทยพวนเน้นการโน้มลำตัวที่อ่อนช้อย

การอภิปรายผล

รำถวายมือไทยพวน มีพัฒนาการมาจากการละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ เพลงพวงมาลัย เพลงปรบไก่ ลิเก และละครชาตรี ผู้รำเป็นหญิงสาวที่มีเชื้อสายพวน ถิ่นพรหมจรรย์ ใช้แสดงในประเพณีกุดสามกรานต์ลี ช่วงวันที่ 13-16 เมษายน และทำยกรานต์วันที่ 17 เมษายน ของทุกปี เพื่อบูชาศาลบรรพชนพวน 4 ศาล ได้แก่ ศาลคุณพ่อทองคำ ศาลคุณแม่ตาดำ ศาลคุณพ่อโพธิ์ใหญ่ และศาลคุณพ่อโพธิ์น้อย ตั้งอยู่หมู่ 2 ตำบลมาบปลาเค้า ในพิธีประกอบด้วย พิธีสงฆ์ พิธีก่อทราย การส่งว้าวส่งเกวียน และการรำถวายมือ เพื่อแสดงความกตัญญูและขอพรจากบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

องค์ประกอบการรำถวายมือ ได้แก่ โอกาสที่ใช้แสดง ใช้ในงานบวงสรวง งานรื่นเริง และงานมงคลดนตรีใช้วงปี่พาทย์บรรเลงประกอบการรำถวายมือ เพลงที่ใช้มีทั้งหมด 3 เพลง ประกอบด้วย เพลงช้าเรื่องเงินแสน เพลงเร็วแม่วอนลูก - ลูกวอนแม่ และจบด้วยเพลงลา การแต่งกาย นางนลินรัตน์ คำปุย ตำแหน่งที่ปรึกษากลุ่มล้นทมชาวสาวพวน ผู้ริเริ่มสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย ไทยพวนเพชรบุรี สร้างขึ้นมีทั้งหมด 5 แบบ ได้แก่ นิลลีลา จำปาขาว ป่ามเซียขวง เจ้านางพวน และนวลลีลาวดี ใช้ในการรำถวายมือมีด้วยกัน 2 ชุด คือ นิลลีลา และชุดจำปาขาว

กระบวนท่ารำก็ได้รับอิทธิพลมาจากละครชาตรีของเพชรบุรี เป็นละครที่เก่าแก่ ชาวพวนจึงคิดค้นเพื่อให้เป็นการแสดงของตนเอง ไม่มีปรากฏหลักฐานผู้คิดประดิษฐ์ท่ารำ เกิดขึ้นราว 200 ปี ในอดีตเรียก “ลำพวน” คำว่า “พวน” มาจาก คำว่า “เกี่ยวเชือก” กระบวนท่ารำรำถวายมือ มีกระบวนท่ารำทั้งหมด 17 ท่า แบ่งออกเป็น ท่าเชื่อม 9 ท่า ท่าหลัก 8 ท่า ประกอบด้วย ทิศทาง ศีรษะ แขนมือ และเท้า ทิศทาง ผู้รำมีการใช้พื้นที่ 360 องศา คือ ใช้ทิศหน้า ทิศขวา ทิศหลัง และทิศซ้าย รวมถึงการเดินขึ้นลงบริเวณพื้นที่บนและพื้นที่ล่าง

ส่วนศีรษะ มีการเคลื่อนไหวศีรษะทั้งหมด 3 ลักษณะ ได้แก่ การเอียง การก้มหน้า และศีรษะตรง ลักษณะการเคลื่อนไหวส่วนแขน ได้แก่ การตึงแขน การงอแขน การหยายท้องแขน การคว่ำท้องแขน ลักษณะการเคลื่อนไหวส่วนมือ ได้แก่ จีบคว่ำ จีบหงาย จีบส่งหลัง ตั้งวง ท่าไหว้ ท่าพาลา และท่ารำส่าย ลักษณะการเคลื่อนไหวส่วนเท้า เริ่มจากการนั่งคุกเข่าตั้งขาซ้าย ก้าวหน้า จรดเท้า ย่ำเท้า ยกเท้า ก้าวหน้า วางหลัง และนั่งพับเพียบ

ผลวิจัยนี้ เป็นการสืบทอดศิลปะการฟ้อนรำของชาวไทยพวนซึ่งเป็นมรดกทางภูมิปัญญาให้แก่อนุชนได้ศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. งานวิจัยนี้สามารถเป็นแนวทางในการศึกษาการแสดงแบบดั้งเดิมของชาติพันธุ์ต่าง ๆ และเป็น การอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไม่ให้สูญหาย
2. งานวิจัยนี้สามารถเป็นแนวทางในการศึกษาทางด้านนาฏศิลป์สร้างสรรค์บูรณาการร่วมกับศาสตร์แขนงต่าง ๆ จากภูมิปัญญาของท้องถิ่นพัฒนาให้เกิดเป็นผลงานสร้างสรรค์

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ที่สนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปีงบประมาณ 2562 ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐภา นาฏยนาวิณ ที่ปรึกษางานวิจัย ขอขอบคุณ คุณนลินรัตน์ คำปุณนันทธร ประธานที่ปรึกษากลุ่มล้นทมขาวสาวพวน ที่ถ่ายทอดองค์ความรู้รวมถึงให้คำปรึกษางานวิจัย ขอขอบคุณ นักแสดง นักดนตรี และผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **ประเพณีไทยพวน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- นลินรัตน์ คำปุณนันทธร. (2561, เมษายน 17). ประธานที่ปรึกษากลุ่มล้นทมขาวสาวพวน. สัมภาษณ์.
- ปราชาญา สายสุข, (2562, มีนาคม 15). อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. สัมภาษณ์.
- โพธิ์ ชมลำเจียก. (2537). **ตำนานไทยพวน**. กรุงเทพฯ: ก.พลพิมพ์ พรินต์ติ้ง.
- รัชฎา พัดเย็นชื่น และสุมาลี ศรีชมพู. (2545). **ประวัติศาสตร์เมืองพวน**. กรุงเทพฯ: เฟื่องฟ้าพรินต์ติ้ง.
- สนอง ประกอบชาติ. (2521). **ท้องถิ่นของเราจังหวัดเพชรบุรี**. กรุงเทพฯ: แมส พับลิชชิ่ง.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2555). **ประวัติศาสตร์เมืองพวน**. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.